

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:

אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" (מגילה ט"ז)

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

י"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תש"ע

פרשת ויקהל

א. אור החיים .

לגוי אסורה דבר תורה (מכילתא פ' בא), וטעם
אזכרו ששת ולא בששת כדי שלא תטעה כי
יש מצוה בעשיית מלאכה בהם.
עוד ירמז כי לא יקומו ששת ימים במלאכתם
אשר הכינם ה' לעשות אלא אם יום
השביעי יהיה לכם קדש אבל אם לא ישמרו
שבת לא יהיו הששת ימים כי שבת הוא נפש
קיים העולם, וקמו שהקדמנו בפרשת בראשית
בפרוש פסוק (ב' ב') ויכל גו' ביום השביעי
יע"ש:

פרק לה' פסוק ב': (ב) ששת ימים תעשה. טעם זכרון עשיית
מלאכה בימי החול, אולי שיכונן
לומר שאם יהיה יום ז' קדש תעשה המלאכה
הצריכה לך בששת ימים.

או ירצה הפתוב לאסור מלאכת שבת בין על
ידי עצמו בין על ידי גוי, והוא אומר ששת
ימים תעשה בצירוי תחת התי"ו פרוש תהיה
נעשית אבל ביום השביעי אפלו על ידי
אחרים אין לך לעשות, וזה כהאומר אמירה

אלות

1. מהו הקושי שלו והאם זה קושי סגנוני או מצורף לכך?
2. מהי מטרת השבת לצוות ימי החול לצדנות?
3. האם יש ציווי לצבור ימי החול?
4. מה יקרה אם לא ישמרו את השבת?

* * *

ב. תוספת ברכה .

פרק לה' פסוק יז':

את קלעי החצר את עמודיו ואת ארניה (ל"ה י"ז)
הנה שני הפרטים (עמודים וארנים) מוסבים אל השם "החצר" הנסמך
להם, ותפס באחד כמו יחס שם חצר למין זכר, וכתב עמודיו, ובאחד כמו
למין נקבה, ארניה. וטעם דבר זה הוא משום דשם חצר הוא מן השמות
הבאים זכר ונקבה, כמו ביחזקאל (מ' כ"ח) החצר הפנימי, ושם (מ"ו א')
החצר הפנימית, ועוד שם (מ"ז ט"ז) חצר התיכון, ובמלכים ב' (כ' ד') חצר
התיכונה, וכן במ"ב (ז' ט') החצר הגדולה, ועוד הרבה שמות כאלה, כמו
בפרשה וישלח המחנה האחת והכהו, ובפרשה בשלח, עד יעבור עם זה,
ובפ' ויקרא (ד' ב') נפש כי תחטא ועשה (ולא ועשתה*), וביחזקאל (ב' ט'),
והנה יד שלוחה אלי וכו' מגילת ספר. והרבה כהנה.

אלות

1. כמה הכוין כרסנו ומה מציק לך כאן?
2. איך ניתן לפרש את הפסוק בלא כירוש כרסנו?
3. יש מספר מילים בעברית שהם גם זכר וגם נקבה, התוכל להביא עוד הוכחות לכך?

* * *

ויקהל

פרק ל"ד פסוקים כא', כב':

(כא) ויבאו וגו'. הרי זה משפט העומד לעצמו, הן לפי פיסוק הטעמים, הן לאור וי"ו החיבור שפתיבת וכל הבאה אחריו. אכן, גם נשאו לבו אינו זהה עם נדבה דוחו אתו. "נדבה וגו'" מציין בעיקר את הדחף הפנימי למתן תרומת דבר, ואילו "נשאו לבו" מודדה על התעלות פנימית לרמה של החלצות אישית המתנשאת מעל להדגל ולמנהג שנהגו עד כה. לפיכך נראה שהמשפט "ויבאו וגו'" מציין קודם כל את הרושם הכללי ואת ההצלחה הכללית, שהושגו עלידי קריאתו של משה. העם הבין את תכלית המפעל בכל דום מעלתה ומשמעותה. כל מי שראה את עצמו מסוגל לתת משלו לטובת המפעל, אם בתרומה ואם בעשייה, חש בהתעלותו האישית כאשר שיתף את עצמו בקידום תכלית שכזאת. הם באו חדורי תחושה זו והעמידו את עצמם לרשות המפעל, כל אחד לפי כוחותיו וכשרונותיו.

הביטוי "נדבה רוחו" גם הוא שונה ומרובה מן הביטוי "נדבה לבו". "לב" מבטא בראש ובראשונה את כוח המחשבה והרצון שבאדם, ואילו "רוח" הוא האדם הפנימי כולו, פנימיותו כגולה, שממנה הנעת מחשבותיו ומעשיו. הנדבה נבעה מכל יישותו של האדם, והאדם שיתף את עצמו בכללות החייתו. ולכל-עב"ד תו: הביטוי "עבדה" חוזר פעמים אחדות בפרק הזה ובכא באותו ההקשר עצמו. משמעותו: עשייה למען קידום תכליתו של הוולת, סיפוק כל הדרוש והנחוץ לצרכיו. ראה פי' להלן פסוק כד.

(כב) הכתוב חוזר ומבאר בדקדוק יתר את תיבת "ויבאו" שבפסוק הקודם: לא רק האנשים באו, אלא גם הנשים, ולא עוד אלא הנשים קדמו לאנשים — ויבאו האנשים על הנשים. במעשה העגל סירבו הנשים למסור את תכשיטיהן (עי' פי' לעיל לב, יח), וכאן היו הן הראשונות שבאו והאנשים באו אחריהן, "על-הנשים", בעקבותיהן; וכן "ועליו משה מנשה" (במדבר ב, כ).

עלות

1. קרא את הקטע ותנסה להסביר. צאת פרשנו של "עומד לעצמו", ומה כירו הדבר?
2. מה ההקדף בין: "נשאו לבו" לבין: "נדבה רוחו" ומה פרשנו ל"אומד מכך?"
3. פרשנו מוצא טע ההקדף בין: "נדבה רוחו" לבין "נדבה לבו", התוכל להסביר?
4. מהי ה"עלות" של "עבדה" כאן?
5. איך הוא מסביר את המלה: "על" ומה הוא ל"אומד מכך?"

* * *

ד. תוספת ברכה.

פרק ל"ד פסוקים ה', ו':

מרבבים העם להביא מדי העבודה למלאכה אשר צוה ה' לעשות אותה (ל"ו ה')

הלשון אשר צוה ה' לעשות אותה אין מוכרח לבא כאן, כי כלל הדבר מצוי ה' על כל המלאכה ידוע למדי. ואפשר לפרש הכונה, כי לכאורה ברבוי הנדבות אפשר יותר לפאר ולהדר את תכונת המלאכה, על זה אמר, כי זה לא יתכן, כי דרוש למלאות במכוון ערך המלאכה, כפי שצוה ה' — ולא להוסיף עליו.

מרבבים העם להביא... ויצו משה... איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש ויכלא העם מהביא (ל"ו ה', ו')

לפי סגנון לשון ההודעה, מרבבים העם להביא, ה' דרוש לצוות בסגנון לשון שכנגדו, "כי לא יביאו עוד". ולמה סבב ענין הצוי בלשון מסובב, סחור סחור, "אל יעשה עוד מלאכה לתרומת הקודש", ולא בקיצור. כלפי לשון ההודעה, מרבבים להביא — אל יביאו, כמבואר.

אבל אפשר להסביר זה עפ"י מה שאמרו במס' תענית (כ"ג א') בהוראת דרך ארץ לשמים, כי כשיורד מטר רב יתר על הדרוש אל יתפללו על הפסקה מוחלטת, משום דענין מטר בכלל כשהוא לעצמו הוא דבר ברכה לעולם, ואין מן הנמוס לבקש על הפסקת ברכה ומתנה טובה לעולם, אך צריך לבקש בסגנון צנועי ונמוסי שירד המטר במדה הדרושה.

(ומטעם זה אין נוהגין להכריז להפסיק בעת הדרוש מלומר משיב הרות ומוריד הגשם, וכן ותן טל ומטר, כמו שמכריזים על התחלת אמירתם — יען שאין מן הנמוס לבקש על הפסקת הטובה, אעפ"י שלשעה אין צריכים לה).

והנה כאן בנדבות למשכן, מעשה הקודש, אין ראוי לבקש מפורש על הפסקת המצוה לנדר לקודש, ולכן הודיע בסגנון סבובי ולשון צנועי, שאין צריך עוד לעשות מלאכה, והשומעים הבינו הרמז בזה, שאין דרוש עוד להביא, ומפרש הכתוב את תוצאות הכרוז הזה, ויכלא העם מהביא. וזה אחת מן המדות המשובחות ומן הנמוסים היפים באדם.

ויקהל

עאלות

1. מה הקושי האפשרי שמוצא כרשננו בסטוק ה' ומה מצנהו?
2. קטע השני של דבריו מצא כרשננו עאלה לכאורה סאנונית, איך הוא מסביר את העאלה?
3. מהי תשובתו לכאן וכאן כמאמר השכל על התנהגות רצויה?

* * *

ה. כלי יקר .

המצרים? שהרי בעליהן היו מענים בעבודת פרך הממעטת הפריה ורבייה, ובודאי מן המצרים נתעברו. על כן רצו לגלות צדקתן, כי בעבור שהעמידו צבאות רבות - על כן הצרכו לגלות טהרתם, והביאו אותן מראות שעל ידיהם העמידו אותן הצבאות כדי לעשות מהם הכיור, כאלו אמרו: הביטו וראו ובחננונו בזאת, אם העמדנו אותן צבאות בטהרה או לא, כי הכיור נעשה לבדקן כסוטות.

ואמר: "אשר צבאו פתח אהל מועד", ועדין האהל מועד לא נעשה, על כן פרשו שזה אהל מועד של משה, עין ברבי אברהם בן עזרא, וכן ברבנו בחיי. ולי נראה שמדבר הכל בצניעות הנשים, כמו שכתוב: הנה באהל, פרש רש"י: צנועה היא (בראשית יח, ח), כך אותן צבאות שהעמידו "צבאו פתח אהל מועד", רצה לומר באהל שלהם. ומה שנקט "פתח", לפי שנאמר בזונה: "ותשב בפתח עינים" (שם לח, יד), על כן אמר בצנועות "פתח אהל". ונקט "מועד", כי שם נועדו יחדו עם בעליהן אשר היו כל היום בשדות, כי לשון מועד הוא, הבאים במקום אחר להתועד במקום זה.

[ח] ויעש את הכיור נחשת ואת כנו נחשת במראת הצבאות. פרש

רש"י, שהכיור נעשה מן מראות הנשים וכו'. ויש שני טעמים בדבר, למה נעשה הכיור מן מראות של הנשים. טעם אחד הוא, לפי שכן הכיור היה משקין הסוטות, על כן היו הנשים מסייעים בעשיית הכיור, להודיע כי המה בקזקת פשרות, ורוצים בבדיקת הכיור אחר שיודעים בעצמם כי צנועות המה. ונתנו דוקא נחשת, לפי שנאמר: "ומצח אשה זונה היה לה" (ירמיה ג, ג), וכתוב: "ומצחך נחושה" (ישעיה מח, ד), וידוע שאין קטיגור נעשה סגור, לכך נתנו נחשת, כי בזה הורו שלא היתה מצחם נחושה. טעם שני הוא, שהמראות הם כמים של כיור המראים פנים לפנים, כמו כן המראות מראים פנים לפנים, כי כמו שהמראות מגידין לה אם היא יפת תאר או בעורה, כך מי הכיור מגידין ומפרסמים אם זנתה או לא, ואם היא פשרה במעשיה.

ונראה שנקט "הצבאות", כי הנשים העמידו צבאות רבות במצרים, והיו אומרים: כסבורים שלא שלטו בהם

עאלות

1. כרשננו - המתחבט כמו כל קודמיו - מביא שני כירויים למה נצפה הכיור מן המראות התוכל להסביר ולומר מה ההבדל ביניהם?
2. כרשננו מביא כירשו שנה בצנין "הצבאות" מהו כירושן, מהי מטרת דבריו אלה ולמה דוקא שם הכיור נצפה מן המראות?
3. קטע האחרון מנסה כרשננו לצנות על קושי מסוים בסטוק, מהו?
4. מהי תשובתו לקושי זה ואיך זה מתלבט עם המסק דבריו הביאור השימוש בלשון: "פתח מועד"?

* * *